

BARÁTUNK A TERMÉSZET – 2017-2018

ŐSZÜLŐ IDŐ

5-6. osztályosok feladatai

1. BEMUTATKOZÁS

Az augusztusi, szeptemberi napok hangulatához hozzátartozik a sokszor tömegesen virító őszi kikerics látványa. Készítsetek egy rövid, néhány mondatos bemutatkozást ennek a növénynek a nevében!

2. VADLIBÁK A KÖDBEN

A köd majd meghozza a libát – mondták régen, s a felhős októberi égen rövidesen tényleg megjelentek a madárcsapatok szabályos V betűi. Az alábbi leírás az őszi napok hangulatát idézi. Egészítsétek ki a szöveget a megadott kifejezésekkel!

A természet ősszel is sok szépet rejteget. Még akkor is, ha az órákon át hömpölygő (1)..... szinte az orrunk hegyéig sem látunk. Nagyobb kirándulásokhoz, a felkeresett helytől függően, bakancs vagy gumicsizma ajánlott, de nem hiányozhat a hátzáskból a tartalék pulóver és persze az esőkabát sem.

A tavak vagy folyók partján járva nedvesen csillog a gumicsizma, a víz felszínén egymást gyorsan váltó apró karikák jelzik az (2)..... , s beljebb vidáman hápognak a (3)..... A récék sokat tartózkodnak a vízen, s rendszeresen (4)..... is. Nemcsak ilyenkor, hanem télen is. Kételtűink – ki előbb, ki később – téli pihenőre húzódnak. A vöröshasú unkákat szeptemberben még a mocsarak vagy a tószegély sekély vizében úszkálnak, de október második felében földi (5)..... , öreg fák gyökerei közé bújnak, s tavaszig megfelelnek a világról.

A napsütéses, langyos meleg, ökörnyalás októberi napokon még mindenütt gazdag a rovarvilág. Alig szárad fel az éjszakai (6)..... , a fű között mozogni kezdenek a (7)..... , lepkék keresik fel a későn nyíló virágokat. Különösen a napsütötte domboldalakon gyakoriak a védett (8)..... , köztük nehezen mozgó, petéktől duzzadó nőstényeket is láthatunk. Javában mozognak még a pókok is. Legfeltűnőbb a fű között feszülő hálóján zsákmányra váró, sárga alapon keresztben mintázott potroháról felismerhető (9)..... . Ha kora ősszel leülünk egy tiszta vizű tó vagy kanális partján, előbb-utóbb előbukkan egy-egy sárgaszegélyes csíkbogár vagy óriáscsibor. Az utóbbi a maga 4-5 centiméteres testhosszával legnagyobb bogaraink közé tartozik. A sárgaszegélyes csíkbogár (10)..... , apró halakkal és békalárvákkal táplálkozik, a lárvája ugyancsak (11)..... életmódot folytat. Októberben még javában zajlik a (12)..... , sőt vannak fajok, amelyek éppen ilyenkor repülnek dél felé. Ha a mezőt tarkító bokrosra vagy kis erdőfolton vágunk át, ne lepődjünk meg, ha hosszú csőrű (13)..... vágódik fel váratlanul a lábunk előtt. Ez a madár szeptember és október között vonul, s nappal gyakran olyan helyeken pihen, ahol nem is gondolnánk.

Az erdőben alig kezd sötétedni, az avarban máris motogni kezdenek az (14)..... . A vörhenyes bundájú rágcsálók nagyobbak a házi egéernél, kidülledő (15)..... szemeik vannak, hosszú a farkuk, s a bundájukból

kiállnak a füleik. Ha ugyanott egy szintén vörhenyesbarna bundájú, kissé (16)..... rágcsálót látunk, amelynek a fülei szinte eltűnnek a bundában, s a farka feltűnően rövid, (17)..... találkoztunk. Ahol mogyoró is van, gyakran találunk a földön szabályosan kirágott üres (18)..... , amelyek az előbb említett két rágcsáló jelenlétére utalnak. Októberben az öreg, odúban bővelkedő fák tavasszal egyebek között a (19)..... kínálnak jó fészkelőhelyet, s ezek a tarkójukon szürke színezetű, varjúnál kisebb madarak gyakran még ősszel is a környéken maradnak. Szoros párcapcsolatban élnek. Amikor a csapat sűrű „csjek” kiáltásokkal leereszkedik egy fára, az összetartozó madarak nyomban egymás mellé húzódnak, (20)..... hangon beszélgetnek, s a csőrükkel kurkásszák egymást.

A hiányzó kifejezések:

csókáknak – darázspók – erdei egerek – erdei pocokkal – erdei szalonka – esőcseppeket – fekete – fürdenek – harmat – imádkozó sáskák – kedveskedő – ködben – lyukakba – madárvonulás – ragadozó – sáskák – szúnyoglárvákkal – terméseket – tőkés récék – zömökebb

3. MADÁRLÁNC

A betűláncban tizennégy madár neve olvasható. Keressétek meg őket, majd jelöljétek meg közülük azokat, amelyek ősszel elköltöznek a hazai tájakra!

B*Í*B*I*C*B*Ú*B*O*S*B*A*N*K*A*D*A*R*Á*Z*S*Ö*L*Y*V*F*E*H*É*R*G*Ó*L*Y*A*
 F*O*G*K*E*F*E*G*O*L*Y*Ó*S*T*O*L*L*G*U*L*I*P*Á*N*H*I*N*T*A*S*Z*É*K*H*O*
 L*L*Ó*K*A*K*U*K*K*K*E*R*E*C*S*E*N*S*Ó*L*Y*O*M*K*Ö*N*Y*V*T*Á*R*K*U*V*I
 *K*N*A*G*Y*K*Ó*C*S*A*G*P*A*L*A*C*S*I*N*T*A*S*Z*A*R*K*A*S*Z*E*K*R*É*N*Y
 *S*Z*É*N*C*I*N*E*G*E*T*Ú*Z*O*K*Z*Ö*L*D*K*Ü*L*L*Ó

4. GOMBÁK

Csapadékos, meleg őszi napokon megszorodnak erdeinkben a gombák. Állítsátok össze az azonos mintájú szótagokból hazai gombák nevét! Jelöljétek csillaggal a mérgező fajokat!

ÁS	☐	BA	☼	BA	●	BA	⚙	BAR	✉	CA	■
CA	✋	FAR	●	FE	☐	FÜ	📄	GA	■	GA	●
GA	✋	GÁ	○	GOM	☼	GOM	●	GOM	⚙	GYAP	☼
GYIL	■	ÍZ	●	JAS	☼	KA	◇	KAS	●	KE	📄
KE	✳	KER	◇	KI	○	KOS	■	KÚ	✳	LA	✳
LÁB	⚙	LAMB	●	LE	●	LÉGY	✋	LI	✳	LI	📄
LÓ	■	LÓ	✋	LŐ	📄	LŐ	✋	NA	✉	NAGY	⚙
NÓ	●	NÓ	✉	NYA	○	Ó	☐	Ö	✋	ŐZ	⚙
PE	✳	PÖ	☐	RÁLY	○	RESZ	✳	RI	☐	RU	●

RU	✉	SU	◇	SULY	◇	TA	☼	TÉ	📄	TEG	●	
TEG	📄	TI	●	TI	◇	TI	✉	TIN	☼	TÖN	✳	
VAR												○

5. VÉDETT GOMBÁK

A hazánkban élő gombák között is vannak olyan fajok, amelyek a védett élőlények kategóriájába tartoznak. Írjátok a felsorolt kirándulólhelyek nevét csigavonalban és betűrendben a táblázatba! A számozott betűk védett gombák nevét rejtik. Soroljátok fel ezeket!

A kirándulólhelyek:

Jósvafő – Szádvár – Gömörszőlős – Csókakő – Uppony – Mogyoróska – Óbánya – Gézaháza – Síkfőkút – Sümeg – Sirok

		<i>1</i>			✳		<i>2</i>					↓
		✳	<i>3</i>			<i>4</i>			<i>5</i>	<i>6</i>		<i>7</i>
<i>8</i>		✳		<i>9</i>				<i>10</i>		✳	✳	
<i>11</i>		<i>12</i>		<i>13</i>			<i>14</i>		✳		<i>15</i>	
		<i>16</i>		<i>17</i>			✳	<i>18</i>				
	<i>19</i>			✳					<i>20</i>			<i>21</i>
	✳					<i>22</i>			<i>23</i>		✳	<i>24</i>

A védett gombák:

a)	<i>7</i>	<i>21</i>	<i>4</i>	<i>21</i>	<i>6</i>	<i>20</i>	<i>3</i>					
	<i>14</i>	<i>11</i>	<i>4</i>	<i>16</i>	<i>6</i>	<i>16</i>	<i>12</i>					
b)	<i>19</i>	<i>21</i>	<i>8</i>	<i>13</i>	<i>21</i>	<i>22</i>	<i>10</i>	<i>6</i>	<i>5</i>			
	<i>9</i>	<i>3</i>	<i>16</i>	<i>15</i>	<i>1</i>	<i>16</i>	<i>12</i>	<i>20</i>	<i>15</i>	<i>19</i>	<i>21</i>	
c)	<i>18</i>	<i>11</i>	<i>9</i>	<i>11</i>	<i>13</i>	<i>3</i>	<i>23</i>	<i>12</i>	<i>16</i>	<i>3</i>		
	<i>3</i>	<i>17</i>	<i>13</i>	<i>12</i>	<i>20</i>	<i>15</i>	<i>19</i>	<i>21</i>				
d)	<i>24</i>	<i>9</i>	<i>1</i>	<i>10</i>	<i>19</i>	<i>12</i>	<i>21</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>7</i>	<i>21</i>	
e)	<i>6</i>	<i>17</i>	<i>3</i>	<i>18</i>	<i>16</i>	<i>12</i>	<i>20</i>	<i>15</i>	<i>19</i>	<i>21</i>		

6. BOSZORKÁNYVAJ, LIBATAKONY, FÚZFATÜDŐ

Mint minden élőlénycsoport tagjait, a gombákat is sokféle – sokszor nagyon találó – elnevezéssel illette a népnyelv méretük, alakjuk vagy éppen színük, szaguk vagy illatuk alapján. Találjátok ki, melyik gombának melyik népi elnevezés a párja!

1. anyósgomba	A aranyos rezgőgomba
2. boszorkányvaj	B bunkós agancsgomba
3. csirkegomba	C erdei szömörcsög
4. egérgomba	D ízletes vargánya
5. fagygomba	E légyölő galóca
6. fűzfatudő	F piruló galóca
7. gyöngygomba	G sárga gévagomba
8. halott ujj	H sárga rókagomba
9. kenyérgomba	I szürke tölcsérgomba
10. légycsaló	J téli fülőke

Segítség: www.gombazo.hu → Népi elnevezések

7. SZÓLÓ SZŐLŐ

Mathiasz János világhírű magyar szőlész és borász volt. 1889-ben elfogadta Katona Zsigmond hívását és szőlőtelepét Kecskemétre telepítette. Nagy érdeme a hazai szőlőnemesítés és a csemegeszőlő-termesztés fellendítése, különösen a Duna-Tisza közti futóhomokon. Több mint ezer szőlőfajtát nemesített, amelyből többet ma is termesztnek. A számozott betűk öt ilyen szőlő nevét rejtik. Soroljátok fel ezeket!

A	A	A	A	A	Á	Á	Á	Á	B	B	C	C	E	E	E
3	5	49	52	83	26	58	81	101	4	19	1	70	12	14	20
E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	É	É	É	É
32	37	39	41	45	61	66	69	73	92	95	107	18	30	35	43
É	É	G	G	G	G	G	I	I	I	J	K	K	K	K	K
64	75	6	10	50	59	82	24	79	99	106	23	36	65	68	72
K	K	K	L	L	L	L	L	M	M	M	M	N	N	N	O
91	96	98	27	34	63	88	102	33	48	62	74	9	29	104	54
Ö	Ö	Ö	Ö	R	R	R	R	R	R	R	R	S	S	S	S
8	87	89	105	15	25	42	53	55	80	93	100	2	17	46	56
S	S	S	T	T	T	V	V	Y	Y	Y	Y	Y	Z	Z	Z
71	85	90	21	76	94	44	78	7	11	28	51	103	16	40	57
Z	●	●	●	●	●	●	✱	✱	✱	✱					
86	22	31	47	60	77	97	13	38	67	84					

8. TOJÁSNAP

A Nemzetközi Tojásszövetség 1999-ben hirdette meg minden év októberének második péntekére a tojás világnapját. Azóta sok országban rendezvények sorozata hívja fel a figyelmet a tojás fontosságára. Feladatunk a táblázatban található. A megadott égtájak szerint haladva olvassátok össze a betűket, s máris kiderül, mi a teendő..

* Í	G	H	J	K	✱	U	E	Z	T
D	R	A	A	O	O	L	✱	E	G
C	F	J	Á	T	O	T	S	D	Y
E	E	O	S	Á	J	✱	G	I	✱
P	A	R	S	✱	Ű	Y	G	E	O
T	J	É	✱	É	R	S	O	K	I
!	T	L	E	T	E	Z	K	É	L

DK → DK → K → K → É → É → K → DK → ÉK → D → K → K → D → D → DNY → NY
 → NY → D → D → NY → É → É → ÉK → É → NY → D → NY → NY → NY → DK → K
 → D → D → NY → NY → ÉK → ÉNY → ÉNY → ÉNY → D → D → D → K → K →
 DNY → NY

9. KÉPPÁROSÍTÓ

Az ősz a termések évszaka. Figyeljétek meg a képecskéket, majd keressétek meg az összetartozó képpárokat! Ezután találjátok ki azt is, hogy melyik növényről készülhettek a fotók!

1. 2. 3. 4. 5. 6.

7. 8. 9. 10. 11. 12.

13.

14.

15.

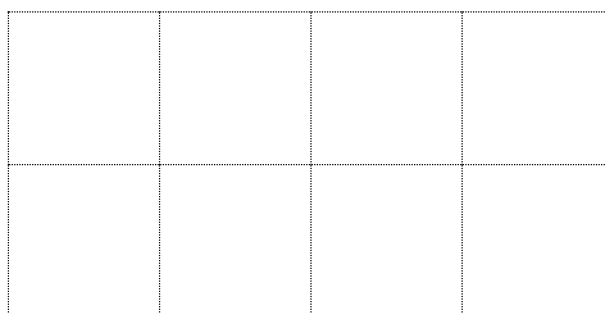
16.

17.

18.

10. ŐSZI KÉPESLAP

Idézzétek fel az őszi napok hangulatát! Készítsetek egy őszi képeslapot a/5 méretben! A lapot osszátok fel az alábbi ábrának megfelelően, majd minden négyszögbe egy-egy olyan jellegzetes növény, állat, tárgy, stb. kerüljön, ami ezeket a hónapokat jellemzi.

* * *

Megoldásaitokat a megoldási lapokon **2018. február 25-ig** a következő címre várjuk:

**Katona József Könyvtár – „Barátunk a természet”
6000 Kecskemét, Piaristák tere 8. Pf. 127.**

A megoldólapokat február 1-től tölthetitek le honlapunkról.